

мою держави розуміти триєдину сукупність зовнішніх ознак, які характеризують організацію державної влади в цілому (форма правління, форма державного устрою і політичний режим), то зазначені ознаки мають розподілятися між трьома елементами повністю. Форма державного устрою охоплює тільки політико-територіальну організацію державної влади (територіальний аспект державної влади) і не стосується порядку формування, системи і компетенції державних органів. Аналогічний висновок робимо й щодо державного режиму як сукупності зовнішніх ознак, що характеризують сукупність засобів і прийомів здійснення державної влади (інструментальний аспект державної влади). Якщо під формою правління розуміти організацію державної влади виключно на вищому, політичному рівні, то за межами поняття «форма держави» залишаються ознаки, що характеризують організацію державної влади на центральному (загальнодержавному) і місцевому (адміністративно-територіальному) рівнях.

Таким чином, оцінюючи ту чи іншу форму правління, слід брати до уваги структуру, порядок формування, компетенцію і взаємовідносини не тільки глави держави, парламенту і уряду, але й інших органів держави, яким згідно з конституцією належить державна влада чи які здійснюють її на практиці. Сюди належить і судова влада, оскільки не можна заперечувати, що роль суду, в тому числі конституційного — важливий елемент управління в державі (розуміючи термін управління не тільки як адміністрування). До форми правління в широкому значенні слід віднести й організацію місцевого самоврядування, оскільки органи місцевого самоврядування за державницькою концепцією місцевого самоврядування здійснюють державну владу на місцях, а за концепцією муніципального дуалізму — окремі (делеговані) державно-владні повноваження.

Проведене дослідження дає підстави зробити висновок, що форма правління — це провідний елемент форми держави, що являє собою сукупність зовнішніх ознак, які характеризують державу як інституційну організацію (систему органів державної влади). Форма правління визначає порядок організації державної влади, що включає систему, спосіб формування, компетенцію і порядок взаємовідносин усіх складових державного механізму.

О. В. Петришин, головний вчений секретар АПрН України, член-кореспондент АПрН України;

В. Є. Протасова, спеціаліст апарату Президії АПрН України

Удосконалення форми правління в Україні (на матеріалах конституційного процесу)

Незважаючи на проголошення незалежності України, до середини 1996 року діяла Конституція УРСР 1978 року, в якій була відсутня більшість демократичних принципів конституціоналізму. Натомість поступово почав набирати оберти процес конституційного реформування, логічним початком якого було внесення змін і доповнень до Конституції УРСР.

Концепція нової Конституції України, схвалена Верховною Радою УРСР 19 червня 1991 року, передбачала, що в конкретно-історичних умовах розвитку України прийнятною формою організації її державної влади є президентська республіка з чіткими механізмами поділу влади на законодавчу, виконавчу і судову. Цей документ визначив необхідність створення принципово нової системи виконавчої влади, яка має здійснюватися Президентом, Віце-президентом Республіки, Кабінетом Міністрів і державною адміністрацією¹.

© Петришин О. В., Протасова В. Є., 2003

¹ Конституція незалежної України: У 3 кн. / Під заг. ред. С. Головатого. — К., 1995. — С. 72—74.

5 липня 1991 року чинна тоді Конституція була доповнена главою «Президент України», в якій було встановлено, що Президент України — глава держави і глава виконавчої влади України. З моменту введення цієї новели Україна мала риси парламентсько-президентської республіки, а не парламентської, якою була раніше¹. Кілька факторів сприяли запровадженню поста Президента. По-перше, в суспільстві і в політичному середовищі запровадження посади президента було здійснене з метою зміцнення державної влади, яка була дезорганізована після розпаду СРСР. Вважалося, що сильна президентура спроможна прискорити темпи трансформації соціально-економічних відносин і створення дієвої системи державного механізму. У той же час Верховна Рада втрачала свої позиції як єдиний всевладний орган, оскільки не була консолідована внаслідок гострого політичного протистояння правих і лівих, прихильників СРСР і прихильників незалежної України. Крім того, відчувалась потреба в сильній фігурі представника нації на міжнародній арені.

Перший офіційний проект нової Конституції України, розроблений робочою групою Конституційної Комісії (листопад 1991 року), передбачав, що Президент є главою держави і главою виконавчої влади. Йому надавались повноваження по формуванню Кабінету Міністрів без впливу на цей процес парламенту. Тобто по суті пропонувалась модель президентської республіки.

Посада Президента як глави держави і глави виконавчої влади була передбачена і проектом Конституції України в редакції від 1 липня 1992 року. Але необхідно відмітити, що виникли деякі розбіжності між проектом Конституції і Концепцією, оскільки з моменту ухвалення Концепції в державотворенні України відбулися суттєві зміни. Так, приймаючи 5 липня 1991 року Закон «Про Президента України», Верховна Рада відмовилася від запровадження посади Віце-президента, передбаченої Концепцією. Цікавим є той факт, що, на відміну від Концепції, яка передбачає парламент України — Верховну Раду — як однопалатний законодавчий орган, проект Конституції запропонував альтернативний варіант парламенту —

¹ *Тодыка Ю. Н.* Конституция Украины: проблемы теории и практики: Монография. — Х., 2000. — С. 83—87.

Національні Збори України, який складається із двох палат: Ради Депутатів і Ради Послів.

Значимо, що особливо наполегливо ідея двопалатного парламенту пропагувалася проектом Основного Закону в редакції від 24 лютого 1996 року. Офіційно це був проект Конституційної комісії, але назва «президентський», яка утвердилася в пресі та виступах народних депутатів, відбивала той факт, що з точки зору складу Конституційної комісії перевага була на боці Президента¹.

Новий варіант проекту Конституції України (в редакції від 27 травня 1993 року) моделював змішану (президентсько-парламентську) республіку. За його змістом Президент мав бути главою держави і діяти від її імені. Змінювався і правовий статус уряду: Кабінет Міністрів — вищий орган державної виконавчої влади. Він мав підпорядковуватися Президентові й у своїй діяльності керуватися його програмою і рішеннями, до того ж мав бути підзвітним Національним Зборам України.

Конкретними мотивами, які спонукали до змішаної форми правління, виявилися умови здійснення виконавчої влади в Україні після здобуття незалежності. Не роздержавлена і структурно не перебудована економіка вимагала від уряду значних зусиль по управлінню нею. Тому в разі, якщо Президент очолив би уряд безпосередньо, то на нього ліг би тягар управлінських обов'язків. Потрібно було врахувати при цьому необхідність поєднувати їх з виконанням обов'язків глави держави. По-друге, модель президентської республіки не могла бути реалізованою внаслідок переважання у парламенті настроїв залишити за ним вагомий важелі впливу на формування уряду та контроль за ним².

Проект Конституції України від 26 жовтня 1993 року, який був модифікацією проекту Конституції від 27 травня 1993 року, відмовився від двопалатного парламенту. У цьому проекті послідовно розкриті функції Президента саме як глави держави, чіткіше закріплені його відносини з Верховною Радою і Кабінетом Міністрів³.

¹ Див.: *Кривенко Л.* Верховна Рада — однопалатний парламент // Вісник Академії правових наук України. — 1998. — № 4 — С. 77.

² Див.: *Засць А.* Принцип розподілу влад в новітній українській конституційно-правовій практиці // Вісник Академії правових наук України. — 1998. — № 2 (13). — С. 43.

³ Див.: Конституція незалежної України. — С. 34—35.

Доречно буде зазначити, що після вересня 1993 року до червня 1994 року на основі Указу Президента від 27 вересня 1993 року № 383/93 «Про керівництво Кабінетом Міністрів України», яким Президент поклав на себе обов'язки по здійсненню безпосереднього керівництва Кабінетом Міністрів, Україна була фактично президентською республікою¹.

Конституційний процес в Україні загальмувався після 26 жовтня 1993 року, оскільки держава була втягнута в ряд дострокових виборів: у березні 1994 року – до Верховної Ради, а у червні 1994 року – Президента. У цей час одержала розвиток ідея прийняття малої конституції, тобто конституційного акта, який би регулював тільки основи організації державної влади. Ця ідея була реалізована у вигляді Конституційного Договору між Верховною Радою і Президентом України про основні принципи організації і функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України, який був прийнятий 8 червня 1995 року. Термін його дії був розрахований на один рік, і це було фактором прискорення конституційного процесу, оскільки органи влади взяли на себе зобов'язання в межах року прийняти нову Конституцію України. Крім того, не скасовувалася діюча Конституція, яка була на той час атрибутом української державності².

Зазначимо, що Конституційний Договір не містив положення, фіксуємого форму правління. Але з його аналізу можна дійти висновку про перевагу елементів президенталізму. Президент України є главою держави; як глава державної виконавчої влади здійснює цю владу через очолювані ним уряд та систему центральних і місцевих органів державної виконавчої влади (ст. 19); призначає Прем'єр-міністра України та формує склад уряду (ст. 22). Президентові було надано об'ємну та масштабну компетенцію за рахунок скорочення повноважень Верховної Ради, іманентно властивих парламентові. Істотне посилення президентської влади при одночасно

¹ Див.: *Засць А.* Принцип розподілу влад в новітній українській конституційно-правовій практиці. – С. 41.

² Див.: *Тодыка Ю. Н.* Конституция Украины: проблемы теории и практики. – С. 97.

різкому послабленні влади парламенту – ці тенденції виникли незабаром після введення президентури і на базі Конституційного Договору стали домінуючими¹.

Надалі, на фоні постійних сутичок Президента з Верховною Радою України щодо застосування положень Договору розпочався новий етап конституційного процесу. Було розроблено проект Конституції, у якому були враховані положення Конституційного Договору. Результатом цієї роботи було прийняття Конституції України 28 червня 1996 року, яка закріпила модель змішаної (президентсько-парламентської) республіки. Конституція України визначила Президента як главу держави. Це дає підстави говорити про нього як про уособлення держави й державної влади в цілому, а не якоїсь її гілки². Відповідно до ст. 113 Конституції вищим органом виконавчої влади в Україні є Кабінет Міністрів.

Порядок його формування відповідає так званій позапарламентській моделі створення уряду, за якої провідна роль у цій справі належить Президентові, а не парламенту³. Гострі дискусії з приводу структури українського парламенту завершилися побудовою за новою Конституцією України однопалатної Верховної Ради.

Теорія конституціоналізму виходить з того, що для забезпечення розвитку громадянського суспільства, належного функціонування правової системи необхідна стабільність Конституції. Проте Конституція не може бути незмінною, якщо її приписи не дають можливості розкрити потенціал народовладдя і не можуть застосовуватися у практичному житті⁴.

Істотні зміни у функціонуванні та співвідношенні гілок державної влади, які відбулися після прийняття Конституції України 1996 року, свідчать про певну еволюцію у бік парламентаризації системи державного управління. Важливим чин-

¹ Див.: *Юцик Ю. І.* Правова реформа: загальне поняття, проблеми здійснення в Україні. – К., 1997. – С. 173-174.

² Див.: *Лисенков С. Л.* Конституція України: Матеріали до вивчення. – К., 1997. – С. 95.

³ Там само. – С. 110.

⁴ Див.: *Тацій В. Я.* Методологія конституційної реформи // Урядовий кур'єр. – 2003. – № 66.

ником в цьому напрямку було створення наприкінці 1996 року Конституційного Суду України, в особі якого було отримано вагомий інструмент для перевірки на конституційність правових актів глави держави, що також сприяло обмеженню одноособового начала у здійсненні владних повноважень. Наступним кроком подальшої парламентаризації стало закінчення у 1999 році терміну дії перехідних положень Конституції України, які надавали право Президенту видавати укази з економічних питань, не врегульованих законами.

Отже, протягом 1996—2002 років відбулися істотні зрушення в системі співвідношення позицій органів вищої державної влади. Тому актуальним стало проведення конституційної реформи. У серпні 2002 року, коли Президент України публічно проголосив ідеї конституційної реформи, підготовка до неї почала набирати обертів. На найвищому державному рівні було проголошено курс переходу до парламентсько-президентської форми правління¹.

3 жовтня 2002 року Президент України створив комісію з проведення конституційної реформи. Наприкінці 2002 року у Верховній Раді була створена і розпочала діяльність тимчасова спеціальна комісія з доопрацювання проектів законів про внесення змін до Конституції України, яка визначилася з організаційними питаннями і приступила до підготовки відповідних законопроектів².

16 жовтня 2002 року Конституційний Суд ухвалив висновок щодо відповідності вимогам статей 157 та 158 Конституції України поданого депутатами законопроекту про зміни до Конституції. Майже всі положення законопроекту було визнано такими, що відповідають згаданим статтям Конституції. Цей проект передбачав розширення повноважень Верховної Ради у частині формування і діяльності уряду та інших центральних органів влади, створення парламентської більшості, позбавлення мандата у разі виходу депутата з фракції, деталі-

¹ Див.: *Кучма Л. Д.* Звернення Президента України до українського народу з нагоди 11-ї річниці незалежності України // Урядовий кур'єр. — 2002. — № 156.

² Див.: *Васильєв Г.* Конституційний аспект політичної реформи // Голос України. — 2003. — № 59.

зації окремих важелів стримувань і противаг між гілками влади, Президентом і парламентом¹.

Ситуація з розглядом конституційних законопроектів принципово змінилася після того, як Президент України 6 березня 2003 року вніс до Верховної Ради для попереднього вивчення і обговорення свій законопроект про внесення змін до Конституції України². Глава держави оприлюднив також свій указ про всенародне обговорення зазначеного законопроекту³, яке мало тривати до 15 травня 2003 року і мало на меті поінформувати людей про те, які зміни політичної системи передбачаються, почути від населення пропозиції по змісту реформи⁴.

Отже, окреслилося два шляхи опрацювання конституційних змін:

1) парламентський;

2) запропонований Президентом — всенародне обговорення проекту і лише після того його безпосередній розгляд і прийняття парламентом, після чого винесення на Всеукраїнський референдум.

Вочевидь, що в разі одночасного розгляду і опрацювання законопроектів виникала б ситуація, коли пропонуватимуться різнотипні моделі змін державної влади, в результаті чого жоден з них не отримає необхідної підтримки в сесійній залі. У разі комбінування законопроектних ініціатив неодмінно виникало питання щодо доцільності об'єднання законопроектів в один з метою уникнення неузгодженостей і прогалин. Очевидно, як з погляду економії часу і прискорення процесу опрацювання документів, так і з погляду законодавчої техніки саме другий підхід був оптимальнішим⁵.

¹ Див.: Критерій один — національні інтереси // Голос України. — 2003. — № 69.

² Див.: Проект Закону України «Про внесення змін до Конституції України» // Урядовий кур'єр. — 2003. — № 44—45.

³ Див.: Указ Президента України про внесення на всенародне обговорення проекту Закону України «Про внесення змін до Конституції України» // Урядовий кур'єр. — 2003. — № 44—45.

⁴ Див.: Хто і за що має відповідати // Урядовий кур'єр. — 2003. — № 66.

⁵ Див.: *Васильєв Г.* Конституційний аспект політичної реформи // Голос України. — 2003. — № 60.

9 квітня 2003 року були проведені парламентські слухання¹, на яких народні депутати не обмежувалися обговоренням лише одного законопроекту і схваленням чи критикою окремих його позицій. Охоплювалися всі аспекти реформування політичної системи².

Звісно, так само як і в тексті чинної Конституції, у пропонуваніх змінах до неї не було безпосередньо зазначено, якою саме президентсько-парламентською чи парламентсько-президентською республікою має стати Україна. Основою визначення моделі державного правління має бути специфіка відносин між президентом, парламентом і урядом, модельована у відповідних конституційних положеннях. Тут має враховуватися вся сума факторів, що в сукупності становлять систему стримувань і противаг у державі, а також особливості її функціонування³.

Після вивчення всіх пропозицій, які надійшли за результатами всенародного обговорення, Президент України в черговому телезверненні до українського народу 19 червня 2003 року зробив новий крок, який показав, що конституційний процес розвивається. Президент заявив, що в його оновленому, компромісному законопроекті про внесення змін до Конституції України не буде запропонованих раніше положень про зменшення кількості депутатського корпусу, норми прямої дії всенародного референдуму та введення двопалатного парламенту. Проте у своєму щорічному посланні до Верховної Ради Президент України не виключив можливості переходу до двопалатного парламенту після проведення у 2006—2010 роках адміністративно-територіальної реформи⁴.

У той же час Президент наполягав, що вибори глави держави, парламенту і до місцевих органів самоврядування повинні проводитися протягом одного року раз на п'ять років.

¹ Див.: Постанова Верховної Ради України про проведення парламентських слухань «Реформа політичної системи в Україні: мета та концептуальні засади конституційних змін» // *Голос України*. — 2003. — № 65.

² Див.: Критерій один — національні інтереси. — С. 2.

³ Див.: Загальна теорія держави і права: Підручник / За ред. М. Цвіка, В. Ткаченка, О. Петришина. — Х., 2002. — С. 86.

⁴ Див.: Наш досвід — основа для подальшого поступу // *Голос України*. — 2003. — № 73.

У цьому законопроекті також закріплювалися вибори народних депутатів України на пропорційній основі, додаткові підстави дострокового припинення повноважень народних депутатів України. Були нововведення і щодо дострокового припинення Президентом України повноважень Верховної Ради України. Містилася конституційна норма щодо формування більшості від конституційного складу Верховної Ради України.

Щодо формування уряду за зазначеним законопроектом, то персональний склад Кабінету Міністрів України мав призначатися за поданням Прем'єр-міністра Верховною Радою, Президентом відповідно до наданих Конституцією повноважень. Прем'єр-міністр мав призначатися Верховною Радою за поданням Президента. Кандидатуру для призначення Прем'єр-міністра мав вносити Президент за пропозицією більшості від конституційного складу Верховної Ради¹.

20 червня 2003 року відповідно до статей 93 і 154 Конституції України глава держави вніс на розгляд Верховної Ради України проект закону України про внесення змін до Конституції України з проханням розглянути його позачергово як невідкладний, враховуючи надзвичайну важливість і актуальність порушених у законопроекті питань².

11 липня 2003 року народними депутатами було затверджено постанову про порядок підготовки законопроектів про внесення змін до Конституції України. Тому відповідно до процедури направлення законопроектів щодо внесення змін до Конституції для висновків до Конституційного Суду України голова Верховної Ради вніс президентський законопроект 12 липня 2003 року, а парламентський — 14 липня 2003 року на розгляд Конституційного Суду.

Проте Президент України прийняв рішення про відкликання свого законопроекту про політичну реформу з Конституційного Суду. Основною підставою для повернення законопроекту було визнано те, що, приймаючи Постанову від 11 лип-

¹ Див.: Телезвернення Президента України Леоніда Кучми у зв'язку з поданням главою держави у парламент проекту закону «Про внесення змін до Конституції України» // *Урядовий кур'єр*. — 2003. — № 113.

² Див.: Проект закону про внесення змін до Конституції України // *Урядовий кур'єр*. — 2003. — № 113.

ня 2003 року, Парламент керувався виключно Конституцією України та Рішенням Конституційного Суду України від 9 червня 1998 року, в якому, зокрема, зазначено про необхідність законодавчого врегулювання порядку направлення до Конституційного Суду України законопроектів про внесення змін до Конституції України. Разом з тим пунктом 2 резолютивної частини цього Рішення визначено, що суб'єктом конституційного подання є Верховна Рада України лише стосовно тих законопроектів, у процесі розгляду яких у Верховній Раді України внесені поправки. Як відомо, у Постанові Верховної Ради України від 11 липня 2003 року йдеться лише про законопроекти, що подані до Парламенту¹.

19 вересня 2003 року у Верховній Раді був зареєстрований підготовлений парламентською більшістю проект закону про внесення змін до Конституції України, який парламент подав на експертизу до Конституційного Суду. У вказаному законопроекті пропонується, щоб Верховна Рада України обирала Президента України, призначала Прем'єр-міністра України.

Аналіз практики конституціоналізму країн колишнього СРСР приводить до висновку про існування різних форм обрання Президента: населенням країни шляхом прямого голосування (наприклад, в Російській Федерації, Білорусі, Вірменії, Казахстані, Литві); парламентом або колегією виборщиків (наприклад, в Естонії); парламентом шляхом таємного голосування (наприклад, в Молдові). Президент також обирається парламентом у багатьох країнах Європи (наприклад, в Угорщині, Італії). У Німеччині Федеральний Президент обирається Федеральними зборами, які складаються наполовину з членів Бундестагу і представників ландтагів.

За згаданим законопроектом кандидатуру Прем'єр-міністра України вносить для призначення до парламенту Президент України за пропозицією коаліції депутатських фракцій і депутатських груп після відповідних консультацій з їх керівниками. З огляду на конституційні повноваження глави держави за проектом подання про призначення Верховною Радою України Міністра оборони України та Міністра закор-

¹ Див.: Офіційний сайт Верховної Ради України. – <http://www.rada.kiev.ua> (Інформаційний сервер Верховної Ради України).

донних справ України вносяться Президентом України. Інші міністри призначаються Верховною Радою України за поданням Прем'єр-міністра України. Рішення про відставку Кабінету Міністрів України, Прем'єр-міністра України, окремих членів Кабінету Міністрів України приймається парламентом¹.

Щодо досвіду формування уряду в закордонних країнах, то, наприклад, у Білорусії, Вірменії, Казахстані, Литві Президент відіграє провідну роль у призначенні прем'єр-міністра і членів уряду. У Молдові для висунення кандидатури прем'єр-міністра Президентом необхідні консультації з парламентськими фракціями, а для призначення Президентом уряду потрібен вотум довіри парламенту програмі діяльності та всьому складу уряду. Детально регламентується процес формування уряду в Естонії, на який мають вагомий вплив як парламент, так і Президент. Корисним є аналіз механізмів формування уряду, закріплених конституціями країн Європи. Наприклад, Президент Італії призначає голову Ради Міністрів і за його поданням – всіх інших членів уряду (так само як у Франції), проте не пізніше 10 днів з дня сформування обидві палати парламенту розглядають питання про довіру уряду або про відмову у ній. Оскільки процедури винесення вотуму довіри передують тісні політичні консультації між керівниками парламентських фракцій і груп щодо кандидатур прем'єр-міністра та членів Ради Міністрів, випадки відмови у довірі уряду (на етапі його формування) трапляються не часто – з 1948 року лише 5 урядів пішло у відставку відразу ж після сформування через відмову парламенту у довірі. Доречно буде зазначити, що у більшості країн Європи вирішальну роль у призначенні голови та членів уряду відіграє саме парламент (наприклад, у Німеччині, Польщі, Угорщині, Фінляндії).

Проектом про внесенні змін до Конституції України, що аналізується, пропонується запровадити можливість суміщення депутатського мандата з перебуванням на посадах членів Кабінету Міністрів України, керівників інших центральних органів виконавчої влади. Вважаємо, що ця новела буде сприяти спрощенню вибору кандидатур для призначен-

¹ Проект закону про внесення змін до Конституції України // Право України. – 2003. – № 10. – С. 10–16.

ня парламентом Прем'єр-міністра і членів уряду, проте необхідно буде більш детально законодавчо регламентувати механізм суміщення та періодичність їх діяльності.

Законопроектом розширено перелік підстав дострокового припинення повноважень народних депутатів України, а також передбачено додаткові підстави щодо дострокового припинення Президентом України повноважень парламенту. Зокрема, якщо у Верховній Раді України протягом одного місяця не сформовано коаліцію депутатських фракцій і депутатських груп (до речі, у Конституції Італії аналогічна підстава є єдиною для розпуску Президентом парламенту). Зазначимо, що не виключена ситуація, коли на виборах до парламенту переможе одна партія, тоді про формування коаліції, до якої повинна входити більшість народних депутатів, говорити не буде потреби.

Запропонованим проектом закону передбачається встановити, що в разі непідписання Президентом України закону, прийнятого Верховною Радою України, яка подолала вето, у встановлений Конституцією України строк, закон офіційно оприлюднюється Головою Верховної Ради України. Зазначимо, що у випадках подолання вето Президента парламентом більшість конституцій країн як колишнього СРСР (наприклад, Вірменії, Казахстану, Естонії, Литви, Молдови, Російської Федерації), так і країн Європи (наприклад, Італії, Польщі, Угорщини) зобов'язують Президента підписати та оприлюднити закон. Проте в конституціях деяких країн (наприклад, Франція, Чехія, Фінляндія) відсутня вимога щодо підписання Президентом такого закону.

Крім того, у законопроекті від 19 вересня 2003 року закріплюється, що в разі дострокового припинення повноважень Президента України його повноваження до вступу на пост нового Президента України покладаються на Голову Верховної Ради України. Аналогічне положення містять Конституції Естонії, Литви, Італії, Німеччини, Польщі, Угорщини. У Конституції Казахстану більш детально регламентовано це питання: тимчасове виконання обов'язків Президента здійснюється головою Сенату, якщо Голова Сенату не може взяти ці повноваження – головою Мажліса, якщо Голова Мажліса не має

змоги взяти на себе повноваження Президента вони переходять до прем'єр-міністра.

Отже, запропонована модель політичної системи набагато більше наближена до європейських стандартів, аніж існуюча досі, оскільки і Європейський Союз, до входження в який готується Україна, — це співдружність демократичних країн, в яких основна політична роль належить парламенту.